

תנועת הקיבוץ הדתי

ד' אלול, תשע"א, 3.9.2011

גיליון מס' 274

פרשת שופטים

עדים ובני אדם

מאת הרב שרון צברי, משואות יצחק

יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך (דברים י"ז, ז)

העדים אינם 'מצלמות וידאו' גרידא, עוברי אורח מזדמנים שראו מעשה כזה או אחר. תכליתם אינה רק לתעד ולדווח. העדים נוטלים חלק מעשי בדין. העדים משתתפים פעילים בסקילת הנאשם (משנה סנהדרין פ"ו מ"ד). "יד העדים תהיה בו", פשוטו כמשמעו. העד בעל אחריות חברתית. עליו להשפיע, לגרום לשינוי, לתיקון: "ובערת הרע מקרבך". העד הינו בעל שליחות. לאמור: העד אינו 'מכשיר הקלטה', אלא בן אדם.

רמז לאנושיותו של העד מצאנו כבבר במקום אחר. דוק: "לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ', יג) – עד שקר, ולא עדות שקרית. התורה מתמקדת באדם שעומד מאחרי העדות. באדם, על כל הדרו ומורכבותו, ולא בדבריו הנקודתיים. וכפירושו של בעל ה"משך חכמה" (שם): "דאף על פי שעצם העדות אמיתי, רק שהוא אינו עד, וכמו ידיעה בלא ראייה, אף שאינה עדות שקר, בכל זאת הוא עד שקר".

הוא הדין בנוגע לעדים זוממים, המופיעים בהמשך הפרשה. "אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן" (משנה מכות פ"א מ"ד) – את עצמם, ולא את דברי עדותם. או, כלשון הכתוב: "והנה עד שקר העד" (דברים י"ט, יח) – עד שקר, ממש. אין לראות בעד זומם אדם הגון שמוציא, במקרה, דברי שקר וכזב מפיו. אין לראות בעד זומם ניסיון חד-פעמי להעניש את הזולת לשווא. עד זומם, אדם שמבקש לנצל בציניות את המערכת המשפטית, הינו אדם פגום ופסול מיסודו.

ממילא, ניתן לומר כי פסולי עדות אינם נשללים בשל אמינותם, אלא בשל אנושיותם. הגיוני שיהיו המשחק בקוביא והמלווה בריבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית בעלי עין חדה, בעלי הקפדה יתרה בדברים שבממון. מתקבל על הדעת, שניתן יהיה לסמוך על דיוקם ועל עדותם. אך המשחק בקוביא וסוחר השביעית אינם זכאים לכינוי 'אדם' – כדברי רב ששת בגמרא, "לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם" (סנהדרין כד ע"ב). ואף על פי שרמי בר חמא חולק על רב ששת, וטוען שהפגם ממוקם באמינותם של פסולי העדות, קובעת לבסוף הגמרא: "אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא" (שם).

כל כך, למה? מדוע מודגשים, שוב ושוב, הן בתורה שבכתב והן בתורה שבעל פה, אנושיותו של העד, האדם שבו? כמדומה, משום שאי אפשר לנתק את העדות מן העד, את הדברים מן הדובר. אמירה אינה יכולה להחזיק מעמד זמן רב כשלעצמה. יהא זה עוול כלפי העדות לנתקה מן המציאות שמחיה ומאפשרת אותה, מאישיותו ועצמיותו של העד. ויהא זה זלזול כלפי העד – ושמא גם כלפי בוראו – אם נצמצם אותו למשפט או שניים שהגה פיו, ולא נדון את המכלול השלם, את האדם כולו. וייתכן, שבאופן זה עלינו לגשת לכל ציטוט, לכל אמירה, בהם אנו נתקלים: תוך התייחסות מעמיקה בדובר, ברקע, בהקשר.

למעשה, מקומו של העד במערכת המשפט מקבילה למקומו שלנו כעובדי ה' בעולם הזה. אמנם נקלענו למציאות שלא תיכננו, שלא יזמנו, נקלענו למערכת בעלת חוקים משלה, מערכת שלעתיים כופה את עצמה עלינו. ובכל זאת, איננו עוברי אורח מזדמנים. תודעת שליחות פועמת בנו. תודעת אחריות. אם לקב"ה אכפת מן האדם, מן העולם שברא – בניגוד חזיתי לעמדה בה דוגל הפילוסוף בספר "הכוזרי" – אזי שגם לנו אמור להיות אכפת. אם הקב"ה מסוגל לקיים דו-שיח עם העולם שברא, אזי שגם אנו מסוגלים. כמו העד, עלינו להשפיע, להתערב ולתקן.

הרב שרון צברי תושב משואות יצחק מזה 16 שנה נשוי לדורית עו"ס, ומטפלת משפחתית זוגית בעלת תואר שני, אב לשלושה ילדים מקסימים דניאל, אורי ויהונתן, בוגר ישיבת אור עציון, בעל תארים מתקדמים בתנ"ך ובתלמוד. שימש כמנחה הוראה, ר"מ בישיבה התיכונית, שליח משרד החוץ בחו"ל, רב חטיבת הצנחנים, רב בית הספר לקצינים וכיום רב אוגדת עזה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il